

Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách a v rodinách

Úvod

Právo nebyť vystavovaná či vystavovaný násilliu alebo hrozbe násillia je základným a univerzálnym ľudským právom. Pretrvávajúce násillia páchaného na ľudských bytostiach je porušovaním ich ľudských práv.

Základným cieľom stratégie je eliminovať násillie páchané na ženách a v rodinách tak, aby nik nemusel čeliť porušovaniu svojich základných ľudských práv a všetci mohli žiť svoj život bezpečne, slobodne, dôstojne a bez akéhokoľvek ohrozenia.

Predkladaný návrh predstavuje základný rámec pre zahájenie efektívnych postupov v oblasti prevencie a eliminácie násillia páchaného na ženách a v rodinách. Tento materiál analyzuje násillie páchané na ženách a násillie páchané v rodinách v širšom slovenskom spoločenskom kontexte ako aj v kontexte medzinárodných dokumentov, načrtáva východiská riešenia problematiky násillia v intímnych vzťahoch, definuje základné princípy, ciele a realizačné zásady stratégie.

Stratégia špecifikuje násillie vo vzťahu k ženám, deťom, starším a zdravotne postihnutým osobám ako osobám, ktoré sú najčastejšie vystavené hrozbe násillia v rodinách, pričom tieto osoby chápe ako členov rodín resp. rodinných vzťahov. Ženy sú chápané ako prierezová kategória a z toho dôvodu je im venovaný v stratégii a v prílohách stratégie väčší priestor.

Ďalej vymedzuje jednotlivé oblasti intervencie (oblasť trestnoprávna a občianskoprávna, oblasť poskytovania pomoci, oblasť prevencie a oblasť výskumu), v rámci ktorých sú formulované konkrétne operačné ciele, priority a zásadné opatrenia.

Pre efektívne naplnenie stratégie sa navrhuje rozpracovať tieto zásadné opatrenia do konkrétnych úloh v rámci navrhovaného Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách v zmysle vecnej kompetencie všetkých participujúcich rezortov (v prílohe 2). Gestorom akčného plánu bude Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v spolupráci s Expertnou skupinou pre prevenciu násillia páchaného na ženách a v rodinách pri Rade vlády SR pre prevenciu kriminality.

V prílohe materiálu je analýza súčasného stavu v oblasti násillia páchaného na ženách a popis aktuálneho stavu v kľúčových oblastiach riešenia problematiky násillia páchaného na ženách ako orientačný materiál pre prípravu uvedeného akčného plánu (v prílohe 1).

Súčasťou predkladanej stratégie je aj návrh na riešenie prevencie a eliminácie násillia páchaného na deťoch, starších a zdravotne postihnutých ľuďoch. Problematika násillia páchaného na deťoch, starších a zdravotne postihnutých ľuďoch je rozpracovaná a riešená najmä prostredníctvom osobitných a špecificky zameraných materiálov vlády SR, najmä prostredníctvom aktualizácie Národného akčného plánu pre deti, Národného programu ochrany starších ľudí Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života. Problematika násillia v rodinách sa premieťa priamo alebo sprostredkované i v navrhovanom zákone o rodine, zákone o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej prevencii, v návrhu zákona o sociálnych službách a v pripravovanej úprave sociálnoprávnej ochrany dospelých.

Realizácia stratégie v praxi prostredníctvom akčného plánu bude vyžadovať koordináciu zainteresovaných subjektov ako i širokú účasť odbornej verejnosti. Ako platforma pre koordináciu aktivít je navrhovaná Expertná skupina pre prevenciu násillia páchaného na ženách a v rodinách pri Rade vlády SR pre prevenciu kriminality a MPSVR SR.

1. Východiská stratégie

1.1 Medzinárodné záväzky

Násillie na ženách a v rodinách je porušením ľudských práv. Slovenská republika sa hlási ku všetkým dôležitým medzinárodným dokumentom upravujúcim ľudské práva. Mnohé z nich ratifikovala ešte za spoločného československého štátu a po osamostatnení v roku 1993 sa sukcesiou stala zmluvnou stranou. Ide najmä o dokumenty: Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (č. 95/1974 Zb.), Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (č. 120/1976 Zb.), Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (č. 120/76 Zb.), Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (č. 143/1988 Zb.), Dohovor o právach dieťaťa (č. 104/1991 Zb.) Dohovor o politických právach žien (č. 46/1955), Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (č. 62/1987 Zb.). Opčný protokol k

Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach (č. 169/1991 Zb.), Opčný protokol k Dohovoru OSN o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (č. 343/2001 Zb.).

Od roku 1993 sa vládne delegácie SR zúčastňovali medzinárodných konferencií OSN a Rady Európy o ľudských právach, výsledkom ktorých boli viaceré akčné platformy a deklarácie. Slovenská republika prevzala na seba politický záväzok presadzovať vo svojej vnútroštátnej politike odporúčania týchto konferencií, vrátane opatrení zameraných na elimináciu všetkých foriem násillia a potláčania ľudských práv.

Medzi najvýznamnejšie dokumenty v oblasti násillia páchaného na ženách a ľudských práv žien patria: Deklarácia OSN o odstránení násillia páchaného na ženách (1993), Pekinská Deklarácia a Akčná platforma (1995), Závery 23. mimoriadneho zasadania Valného zhromaždenia OSN o výsledkoch päťročného vývoja od IV. konferencie o ženách v Pekingu (Peking + 5; 2000), Odporúčanie Rec (2002)5 Výboru ministrov členských štátov Rady Európy o ochrane žien proti násilliu.

Medzi najdôležitejšie dokumenty v oblasti násillia páchaného na deťoch patria: záverečný dokument VZ OSN (z mája 2002) – „Svet vhodný pre deti“, v ktorom je zakotvené právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami zneužívania, zanedbávania, vykorisťovania a násillia. Z hľadiska prevencie a eliminácie násillia páchaného na deťoch sú relevantné aj ďalšie medzinárodné dokumenty: Deklarácia o prežití, ochrane a rozvoji detí a Akčný plán, kde sa účastnícke krajiny zaviazali umožniť deťom lepšiu budúcnosť, ich prežitie, ochranu a rozvoj prijatý na Svetovom summite o deťoch (30. septembra 1990, New York), Deklarácia a Akčná agenda prijatá na „Prvom svetovom kongrese proti komerčnému sexuálnemu vykorisťovaniu detí“ (Štokholm, 27.-31. august 1996), Záväzok o deťoch Európy a Strednej Ázie prijatý konferenciou „Deti v Európe a Strednej Ázii“. (Berlín, 18. 5. 2001), Záväzok a akčný plán prijatý „Konferenciou európskych a ázijských krajín o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním“ (Budapešť, 20. - 21. 11. 2001), Globálny záväzok, ktorý zhŕňa prácu „Druhého svetového kongresu proti komerčnému sexuálnemu vykorisťovaniu detí“ (Yokohama 17. - 20. december 2001).

V problematike starších osôb patrí k najvýznamnejším dokumentom Medzinárodný akčný plán k problematike starnutia, prijatý na Druhom svetovom zhromaždení k problematike starnutia v roku 2002. Jedným z hlavných problémov identifikovaných v akčnom pláne bolo zanedbávanie, zlé zaobchádzanie a násillie voči starším ľuďom.

Reflektovanie problémov a obmedzení osôb so zdravotným postihnutím je súčasťou dokumentu „Štandardné pravidlá na vytváranie rovnakých príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím“ (ďalej len „Štandardné pravidlá“), ktorý bol prijatý VZ OSN v roku 1993. Vzhľadom na to, že „zdravotné postihnutie“ nie je explicitne uvedené ako ďalšia možná príčina rozdielu v uplatňovaní základných ľudských práv a slobôd, v súčasnosti OSN pripravuje prvú deklaráciu týkajúcu sa výlučne práv ľudí so zdravotným postihnutím (s účinnosťou od roku 2005), ktorá by práve tejto skupine osôb mala v článku 11 zaručovať právo na ochranu pred mučením alebo krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním.

1.2 Problematika násillia páchaného na ženách a v rodinách v dokumentoch vlády SR

Slovenská republika v snahe naplniť prijaté medzinárodné ľudskoprávne záväzky a zabrániť porušovaniu ľudských práv prijala viacero materiálov, zaoberajúcich sa špecifickými životnými podmienkami žien, detí, starších osôb aj osôb so zdravotným postihnutím. Súčasťou týchto materiálov sú aj na rozličnej úrovni rozpracované opatrenia zamerané na elimináciu násillia na ženách a v rodinách.

V problematike násillia páchaného na ženách možno za najdôležitejšie vládne materiály považovať „Národný akčný plán pre ženy“ (prijatý Uznesením vlády SR č. 650/1997), ktorého jednou z priorit bolo vytvárať podmienky pre elimináciu násillia páchaného na ženách a „Konceptiu rovnosti príležitostí žien a mužov“ (prijatá Uznesením vlády SR č. 232/2001, v rámci ktorej bolo priamo formulované opatrenie „Vypracovať národnú stratégiu na elimináciu násillia páchaného na ženách a v rodinách“. V oboch spomínaných materiáloch ale chýba koncepčné rozpracovanie problematiky násillia páchaného na ženách, ako aj návrh konkrétnych opatrení.

Problematika násillia páchaného na deťoch je v súčasnosti najkomplexnejšie rozpracovaná. Konkrétne opatrenia na zabezpečovanie práv detí a prevenciu sociálno-patologických javov, vrátane predchádzania násillia v rodinách, týrania a zneužívania detí sú obsiahnuté v „Národnom akčnom pláne pre deti“ (ďalej „NAPD“, prijatého uznesením vlády SR č. 837/2002). NAPD stanovuje úlohy pre jednotlivé rezorty, s tým že osobitná pozornosť sa venuje najmä deťom, ktorým je potrebné poskytnúť ochranu pred akýmkoľvek telesným, či duševným násillím, zanedbávaním, zneužívaním alebo vykorisťovaním. Úlohy a opatrenia v oblasti násillia páchaného na deťoch sú obsiahnuté najmä v častiach Ochrana detí a mládeže pred negatívnymi javmi, Starostlivosť o deti a rodinu a starostlivosť

o deti žijúce mimo vlastnej rodiny, Vzdelávanie pracovníkov rôznych oblastí (jednotlivých rezortov), ktorí pracujú s deťmi a pre deti, metodika atď.

Problematika sociálnej ochrany a starostlivosti o staršie osoby je komplexne rozpracovaná v špecifickom programovom dokumentom nazvanom: „Národný program ochrany starších ľudí“ (ďalej len „NPOSĽ“), ktorý bol prijatý uznesením vlády SR č. 681/1999. NPOSĽ v koncentrovanej podobe v rámci sociálnej politiky uplatňovanej vo vzťahu k starším ľuďom prezentuje požiadavku dosiahnutia ich sebestačnosti, sociálnej participácie a sociálnej integrácie, spolu s formulovaním realizačných prostriedkov na dosiahnutie tohto cieľa v pôsobnosti zainteresovaných rezortov a to aj v oblasti bezpečnosti a právnej ochrany starších ľudí pred násilím a zlým zaobchádzaním. NPOSĽ prezentuje podporu princípov OSN pre starších ľudí a to princípov nezávislosti, zúčastnenosti starostlivosti, sebarealizácie a dôstojnosti.

Na účely systémového riešenia životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím schválila vláda SR (uznesením č. 590/2001) dokument „Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života“ (ďalej len „národný program“). Národný program je systémovým krokom smerujúcim k vytvoreniu procesu postupného, koncepčného riešenia viacerých problémov života občanov so zdravotným postihnutím, vrátane vytvárania podmienok pre prevenciu vzniku zdravotného postihnutia, včasnú diagnostiku a terapiu, evidenciu a primerané začleňovanie nielen do spoločenského, ale i do pracovného prostredia. Jeho cieľom je vytváranie rovnakých príležitostí, integrácia občanov so zdravotným postihnutím do života spoločnosti, prevencia a eliminácia násillia, ktorého obeťami sa stávajú osoby so zdravotným postihnutím. Plnenie záväzkov Národného programu sa priebežne vyhodnocuje a v súlade s aktuálnymi potrebami dopĺňa.

1.3 Súčasná právna úprava v oblasti násillia páchaného na ženách a v rodinách

V rozmedzí rokov 1999 - 2002 boli v Slovenskej republike prijaté novely Trestného zákona, Trestného poriadku, Zákona o priestupkoch, Občianskeho súdneho poriadku, Občianskeho zákonníka, Zákona o odškodnení obetí násillných trestných činov a Zákona o sociálnej pomoci, ktoré môžu podstatnou mierou prispieť k zefektívneniu procesu eliminácie násillia páchaného na ženách a násillia páchaného v rodinách.

V oblasti násillia, ktoré je v dôvodových správach k novelám zákonov označované pod širším pojmom domáce násillie došlo k najpodstatnejším zmenám v:

1. Trestnom zákone

- rozšírila sa objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby
- rozšírilo sa vymedzenie pojmu blízkej osoby o bývalého manžela, druhu a bývalého druhu, rodiča spoločného dieťaťa ako aj osobu, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti
- zvýšila sa sadzba za trestné činy súvisiace s domácim násillím
- zaviedla sa možnosť uloženia ochranného liečenia páchatel'a, ktorý spáchal násillný čin voči blízkej alebo zverenej osobe ak možno vzhľadom na osobu páchatel'a dôvodne predpokladať, že bude v násillnom konaní pokračovať
- upravil sa zákaz priblíženia sa k poškodenému na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov a zákaz zdržiavať sa v blízkosti obydli'a poškodeného

2. Trestnom poriadku

- upravil sa výsluch maloletého dieťaťa a zaviedla sa významná zmena v dispozičnom práve poškodenej osoby
- súhlas poškodenej osoby s trestným stíhaním páchatel'a pri násillných trestných činoch už nie je potrebný
- zaviedlo sa právo poškodeného, najmä v prípadoch násillných trestných činov požiadať orgány činné v trestnom konaní (prípravnom konaní prokurátora, v konaní pred súdom súd) o podanie informácie, že páchatel' bol prepustený z väzby alebo z výkonu trestu odňatia slobody (podobné oprávnenie má i svedok),
- zaviedla sa povinnosť orgánov činných v trestnom konaní pri poskytovaní poučenia poškodenému, najmä pri prvom kontakte (napr. pri podávaní trestného oznámenia), poskytnúť mu základné informácie o jeho právach, organizáciách, ktoré poskytujú bezodplatnú pomoc poškodeným a taktiež rozsah nimi poskytovaných bezodplatných služieb v písomnej forme,
- upravila sa možnosť súdu vykonať opatrenia v prípadoch násillných trestných činov, aby v budove súdu nedošlo k osobnému kontaktu obžalovaného s poškodeným.

3. Zákone o priestupkoch

- priestupky medzi blízkymi osobami spočívajúce vo vyhrážaní sa ujmu na zdraví a drobným ublížením na zdraví sa prejednávajú z úradnej povinnosti

4. Občianskom súdnom poriadku

- upravený sa nový druh predbežného opatrenia, aby násilník dočasne nevstupoval do bytu alebo domu, v ktorom býva blízka osoba alebo osoba v jeho starostlivosti, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násilia.

- skrátila sa lehota na vydanie predbežného opatrenia týkajúceho sa maloletých detí alebo osôb ohrozených násilím.

5. Občianskom zákonníku

- bolo zakotvené ustanovenie, ktoré umožňuje už počas trvania spoluvlastníctva, až do jeho rozdelenia súdom zabrániť násilníkovi užívať byt, alebo dom manželov, resp. bývalých manželov. Novoprijatá úprava zohľadňuje to, že právo užívať obydľie majú obaja z manželov a ak jeden z nich robí druhému toto užívanie prakticky nemožným svojim násilným správaním, je potrebné obeti realizáciu jej ústavného práva zabezpečiť aj tým, že násilníkovi sa toto právo obmedzí. Súd rozhodne, kedy a za akých podmienok sa násilníkovi poskytuje bytová náhrada a za akých mu nepatrí.

6. Zákone o sociálnej pomoci

- bola rozšírená pôsobnosť MPSVR SR o výkon štátneho dozoru nad poskytovaním sociálnych služieb, najmä nad dodržiavaním základných ľudských práv a slobôd občanov pri poskytovaní sociálnych služieb.

V rámci uvedenej série noviel sa nepodarilo novelizovať Zákon o policajnom zbore. Navrhovaná zmena sa týkala rozšírenia právomoci polície o oprávnenie zakázať vstup do bytu, alebo domu, ak je dôvodná obava, že je ohrozený život, alebo zdravie blízkej osoby v dôsledku násilného správania sa násilníka. Vzhľadom na to, že cyklus násilia sa periodicky opakuje, má tendenciu narastať vo frekvencii a v intenzite, je veľmi dôležité prerušiť a zastaviť násilie práve v štádiu akútneho incidentu násilia, kedy je obeť najviac ohrozená. To sa dá dosiahnuť jedine bezprostredným zásahom polície a vykázaním násilníka z bytu. Touto zmenou by bola obeť chránená do vydania predbežného opatrenia súdom, ktorým by sa násilníkovi obmedzilo užívanie bytu. Ustanovenia podobného charakteru sú upravené v národných legislatívach viacerých európskych krajín a pozitívne skúsenosti s ich využívaním a tým aj zabezpečením ochrany obetí nás vedú k presvedčeniu, že je nevyhnutné podobnú úpravu zaviesť aj do právneho poriadku SR.

V oblasti problému sexualizovaného násilia (znásilnenie, sexuálne zneužívanie, sexuálne násilie) nastalo tiež niekoľko podstatných zmien v:

1. Trestnom zákone

- nahradil sa pojem skutkovej podstaty trestného činu „pohlavné zneužívanie“ pojmom „sexuálne zneužívanie“, ktorý má širší charakter a viac konvenuje psychologickéj teórii praxe.

- doplnili sa ustanovenia skutkových podstát znásilnenia a sexuálneho násilia v zmysle rozšírenia okolností, za ktorých je možné uložiť prísnejší trest, aj o prípad, ak takýto čin bol spáchaný na blízkej a zverenej osobe

2. Zákone o odškodnení obetí násilných trestných činov

- všetky obeť násilných trestných činov vrátane obetí znásilnenia, sexuálneho násilia a sexuálneho zneužívania sú odškodnené za rovnakých podmienok, čím sa odstránilo bagatelizovanie závažnosti týchto trestných činov.

Z dôvodu ďalšieho zabezpečenia dôslednej ochrany práv a právom chránených záujmov detí a predchádzania poruchám psychického, fyzického a sociálneho vývinu detí bol na pôde MPSVR SR vypracovaný návrh zákona o sociálno-právnej ochrane detí a o sociálnej prevencii, ktorého účinnosť sa predpokladá od januára r. 2005. Cieľom novej právnej úpravy je právnou reguláciou vzťahov vytvoriť právny základ na:

§ dôslednú ochranu práv a záujmov maloletých detí,

§ účelnú, intenzívnu a systematickú pomoc a podporu deťom a rodinám,

§ zabezpečenie rovnocenného náhradného prostredia deťom v prípade, že nie sú vychovávané v prirodzenej rodine,

§ efektívne predchádzanie, odstraňovanie príčin vzniku, na zamedzovanie prehlbovania, šírenia a na zabráňovanie opakovania porúch psychického vývinu, fyzického vývinu alebo sociálneho vývinu jednotlivca, skupín a väčších sociálnych celkov.

Napriek týmto pozitívnym zmenám je nutné mať na zreteli, že hodnotenie miery úspešnosti právnych úprav musí vychádzať z toho, ako sú právne normy vykonávané resp. vykonateľné v praxi. Účinky noviel zákonov nebolo možné pre krátkosť obdobia platnosti a dĺžku súdnych konaní preskúmať, a preto sa zatiaľ nedá ich dopad náležite zhodnotiť. Aj v tomto prípade platí, že existencia akéhokoľvek zákona sama osebe nestačí a je potrebné, aby bol efektívne uplatňovaný v praxi.

Základnou úlohou pri naplňovaní cieľov stratégie je preto zaviesť a aplikovať do praxe také zákonné úpravy, ktoré budú s podporou ďalších preventívnych, represívnych, výchovných a ďalších opatrení

potláčať násilie. Súčasne je potrebné posilňovať legislatívu a právne normy tak, aby sa dosiahli efektívnejšie súdne postupy s lepšou ochranou obetí a striktnjším postihom násilníkov.

1.4 Definícia

Násilie páchané v rodine, v súkromí domácností je dlhodobo pretrvávajúcim nielen individuálnym, ale aj spoločenským problémom.

Násilie páchané v rodine je akékoľvek konanie jedného člena rodiny, resp. domácnosti voči inému členovi, ak toto konanie obmedzuje jeho zákonné práva a slobody a spôsobuje mu fyzické alebo psychické utrpenie a morálnu ujmu alebo predstavuje ohrozenie fyzického alebo osobnostného rozvoja. Obete musia čeliť porušovaniu svojich základných ľudských práv a nemôžu žiť v bezpečnom a harmonickom prostredí.

Pojem označuje akékoľvek násilie, pri ktorom obeť a páchatel' sú alebo v minulosti boli v nejakom osobnom vzťahu. Zahŕňa násilie medzi partnermi (vrátane bývalého partnera), násilie rodičov na deťoch, násilie medzi súrodencami i zneužívanie a zanedbávanie starých ľudí, resp. zdravotne postihnutých ostatnými členmi rodiny alebo domácnosti. S násilím v rodinách úzko súvisí násilie na členoch rodiny umiestnených dočasne alebo trvalo do starostlivosti zariadení mimo vlastnej rodiny, týka sa to hlavne detí, zdravotne postihnutých a starších občanov. Násilie na ženách je páchané nielen v kontexte rodiny ale aj v širších spoločenských vzťahoch, tak ako je to uvedené v definícii násilia na ženách v časti 2.1 na str. 8.

1.5 Základné princípy

§ Všetky formy násilia páchaného na ženách a v rodinách sú porušením základných ľudských práv a slobôd,

§ násilie páchané na ženách a v rodinách je štrukturálny jav, ktorý je priamym dôsledkom nerovností a nerovnováhy moci medzi jednotlivcami, v rodine a v spoločnosti,

§ násilie páchané na ženách a v rodinách je závažným spoločenským problémom,

§ rôznorodosť a individuálnosť obete násilia a jej potrieb musí byť rešpektovaná bez ohľadu na podmienky, v ktorých sa nachádza - obete nemôžu byť z podpory a pomoci vylúčené na základe rasy, národnosti, zdravotného postihnutia, sexuálnej orientácie, veku, presvedčenia a náboženstva,

§ akákoľvek forma násilia je neakceptovateľná, násilie páchané na ženách a v rodinách nesmie byť tolerované (nulová tolerancia násilia),

§ nezávislosť a možnosť voľby pre obeť násilia je podporovaná v maximálne možnej miere rešpektovaním práva na informovaný výber,

§ za páchanie násilia je zodpovedný násilník, pomáhajúce profesie nemôžu znevažovať obeť a obviňovať ich z príčinných súvislostí,

§ v prístupe k páchatel'ovi násilia musia pomáhajúce profesie vyjadrovať a potvrdzovať zodpovednosť útočníka za svoje činy,

§ pri prevencii a eliminácii násilia na ženách a v rodinách má byť uplatňovaný koordinovaný a integrovaný systém, ktorý vychádza z podpory partnerstva a spolupráce medzi všetkými orgánmi verejnej správy a samosprávy, mimovládnyimi organizáciami, sociálnymi partnermi a ďalšími aktérmi.

1.6 Ciele stratégie

a) Základný cieľ

Eliminovať a predchádzať násiliu páchanému na ženách a v rodinách tak, aby obeť nemuseli čeliť porušovaniu ich základných ľudských práv a mohli žiť svoj život bezpečne, slobodne, dôstojne a bez akéhokoľvek ohrozenia.

b) Operačné ciele

1. Dosiahnuť efektívne využívanie existujúcej legislatívy v praxi a doplniť ju tak, aby vytvorila možnosti pre zabezpečenie dostatočnej ochrany obetí násilia a postih páchatel'a.

2. Zabezpečiť rýchlu a efektívnu pomoc všetkým obeť, ktoré sú vystavené násiliu alebo hrozbe násilia a to s ohľadom na špecifické potreby, ktoré z ich situácie vyplývajú.

3. Predchádzať vzniku násilia a akejkolvek situácie, ktorá prispieva k vzniku a tolerancii násilia.

4. Vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násilí páchanom na ženách a v rodinách, aby bolo možné prispievať k rozšíreniu efektívnych nástrojov intervencie a prevencie v prípadoch násilia.

1.7 Realizačné zásady stratégie

Pri napĺňaní stanovených cieľov je nevyhnutné dodržiavať zásady, ktoré zabezpečia efektivitu krokov smerujúcich k eliminácii a prevencii násilia páchaného na ženách a v rodinách.

Zásada holistického prístupu

Vychádza z vedomia nevyhnutnosti komplexného prístupu k problematike násilia páchaného na ženách a v rodinách. Bez súbežnej práce vo všetkých oblastiach pri dosahovaní uvedených cieľov nie je možné dosiahnuť dlhodobý a zásadný efekt. Rozvíjanie jednostranných opatrení povedie iba k čiastkovým, alebo takmer žiadnym výsledkom. Čiastkové kroky môžu mať namiesto riešenia problému paradoxne viktimitizačný efekt. Všetci, ktorí budú participovať na realizácii stratégie si musia byť vedomí toho, že ich konanie v akejkoľvek fáze bude ovplyvňovať konanie ďalších zapojených. Tento prístup musí byť prítomný pri všetkých uskutočňovaných krokoch vedúcich k napĺňaniu cieľov.

Zásada koordinovaného prístupu

Efektívnosť všetkých krokov smerujúcich k napĺňaniu cieľov je úzko viazaná stupňom koordinácie medzi všetkými zúčastnenými. Všetci relevantní partneri a aktéri zapojení do realizácie stratégie by mali spoločne participovať na základnom celi.

Zásada ľudskoprávneho prístupu

Vychádza z uznania násilia páchaného na ženách a v rodinách ako porušenia ľudských práv v súlade s medzinárodnými dokumentmi, ku ktorým SR pristúpila.

Predstavuje základný rámec problematiky násilia páchaného na ženách a v rodinách. Pri aktualizovaní vládou prijatých dokumentov a formulovaní konkrétnych opatrení v navrhovanom akčnom pláne a ich uplatňovaní je nevyhnutné rešpektovať princípy ľudských práv a základných slobôd.

Zásada rodovo citlivého prístupu

Prevencia a eliminácia časti násilia, ktoré je rodovo podmienené sa chápe v zmysle Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (hlavne čl. 5 a čl. 10). Jej predpokladom je odmietnutie rodových stereotypov a mýtov o násilí na ženách a mladých dievčatách, pretože predstavujú bariéru reálnej eliminácie násilia a vedú k viktimizácii žien a mladých dievčat. Zásada sa vzťahuje na všetky cieľové skupiny, lebo v každej sa nachádzajú muži aj ženy.

Zásada diverzifikovaného prístupu

Vychádza z uznania potreby špecifického prístupu v jednotlivých typoch násilia. Rovnako je nevyhnutné mať na zreteli rozdielnosť situácie konkrétnych jednotlivcov, ktorí sú vystavení násiliu a zvlášť ohrozených žien. Pre rozličné prípady násilia je nevyhnutné voliť rozličné - im zodpovedajúce postupy riešenia a pomoci. Rovnako citlivo treba voliť postupy, ktoré budú zohľadňovať špecifické potreby obetí násilia v závislosti od ich sociálnej situácie, rasovej alebo etnickej príslušnosti, sexuálnej orientácie a pod.

Zásada realizovateľnosti (potreba finančného zabezpečenia)

Vychádza zo zámerov a cieľov stratégie a z vedomia, že všetky navrhnuté úlohy a opatrenia, budú iba formálnej a deklaratórnej povahy, pokiaľ ich realizácia nebude dostatočne finančne zabezpečená. Dostatočné finančné prostriedky vymedzené na realizáciu stratégie budú zárukou jej profesionálneho vykonávania a rozšírenia aktérov aj o tie subjekty, ktoré by bez finančnej pomoci štátu neboli schopné samostatne zabezpečiť potrebné aktivity.

2. Strategicko – analytická časť

Charakteristika násillia vo vzťahu k danej skupine:

2.1 Ženy

Násillie, ktorého obeťami sú ženy, je celkovo riešené v kompetencii MV SR, MS SR a ďalších inštitúcií a orgánov prostredníctvom ich štandardných postupov a politík, zameraných na prevenciu a elimináciu násillných trestných činov páchaných na jednotlivcovi. Násillie páchané na ženách má však viacero foriem a podôb. Určitá časť násillia páchaného na ženách je podmienená rodovo. Problematika rodovo podmieneného násillia na ženách je vo svojich súvislostiach a dôsledkoch natoľko špecifická a osobitá, že si vyžaduje osobitné, špecifické formy prístupu a postupu pri zabezpečení jej čo najefektívnejšieho riešenia. Pri riešení rodovo podmieneného násillia páchaného na ženách sú tradičné, štandardné nástroje nedostatočné. Riešenie sociálnych dôsledkov rodovo podmieneného násillia spadá do vecnej kompetencie MPSVR SR, celý komplex pomoci je však možné zabezpečiť len spoluprácou komplexných integrovaných tímov odborníkov.

Podľa článku 1 Deklarácie OSN o odstránení násillia páchaného na ženách z marca 1993 termín "násillie na ženách" označuje "akýkoľvek čin násillia, založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je, alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek potlačenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote".

V článku 2 Deklarácie je ďalej uvedený zoznam viacerých foriem násillia, ktoré naplňajú definíciu s upozornením, že následovný zoznam nevyčerpáva problematiku. Niektoré uvedené formy sú viazané na kultúrny kontext (tradičné praktiky) a v SR sa prakticky neobjavujú. Podľa článku 2 Deklarácie násillie na ženách obsahuje:

a) fyzické, sexuálne a psychické násillie, ktoré sa vyskytuje v rodine, vrátane bitia, sexuálneho zneužívania dievčat členmi domácnosti, násillie súvisiace s venom, znásillnenie v manželstve, mrzačenie ženských genitálií a iné tradičné praktiky, ktoré škodia ženám, ďalej mimomanželské násillie a násillie súvisiace s vykorisťovaním;

b) fyzické, sexuálne a psychické násillie, ktoré sa vyskytuje v spoločnosti, vrátane znásillnenia, sexuálneho zneužívania, sexuálneho obťažovania a zastrašovania v práci, vo vzdelávacích inštitúciách a všade inde, obchod so ženami a nútená prostitúcia;

c) fyzické, sexuálne a psychické násillie, ktorého sa dopúšťa štát, alebo ktorému štát pasívne prihliada, a to bez ohľadu na to, kde sa toto násillie objavuje.

Podľa štatistík MV SR väčšina trestných činov násillia na jednotlivcovi je páchaných na ženách (za posledné roky ženy tvorili viac ako 70 % obetí, v roku 2003 to bolo 71,1 %). U trestných činoch týrania blízkej a zverenej osoby tvorili ženy 73,9 % obetí, medzi rokmi 2002 a 2003 bol zaznamenaný sedemnasobný nárast týchto trestných činov. U mravnostnej kriminality (znásillnenie, pohlavné zneužívanie, kupliarstvo a obchodovanie s ľuďmi) bola tiež potvrdená vzrastajúca tendencia, ako obeť výrazne prevládajú ženy - 97,4 %. U trestných činov znásillnenia a obchodovania s ľudskými bytosťami boli ženy obeťami v 100 % prípadov. Z trestných činov pohlavného zneužívania v závislosti bolo 92,2 % obetí ženského pohlavia a obeťami trestných činov ostatného zneužívania v závislosti boli v 85,3 % dievčatá. (Zdroj: Správa o bezpečnostnej situácii v SR za rok 2003, MV SR).

Násillie páchané na ženách je veľmi citlivým spoločenským problémom. Najmä v oblasti domáceho násillia, resp. násillia v partnerských vzťahov je účinná pomoc ženám obeťami komplikovaná mnohými mýtami o príčinách a súvislostiach násillia. Existuje veľký rozpor medzi faktami (rozsah problému, jeho príčiny a dôsledky) a názormi na túto tému. Ženy sú často opätovne viktimizované keď žiadajú o pomoc profesionálov (policajti/ky, sociálni/e pracovníci/čky, prokurátori/ky, právnici/čky), ktorí nedostatočne chápu zložitost' a dynamiku násillia páchaného na ženách. Konfrontácia s násillím v intímnych rodinných, či partnerských vzťahoch, od ktorých človek očakáva bezpečnosť je zvlášť problematická a to tak pre ženy postihnuté násillím, ako aj pre ľudí, ktorí im pomáhajú, resp. majú pomôcť.

Problém násillia páchaného na ženách je často bagatelizovaný, považovaný za problém jednotlivcov, resp. konkrétnych rodín určitých spoločenských vrstiev, prejavy násillia sú mylne považované za prejavy „domácej hádky“ medzi partnermi. Problémom je tiež vysoká latentnosť násillia páchaného na ženách. Väčšina žien zatajuje násillie, ktoré im spôsobujú ich manželia a partneri, ohlásené prípady tvoria len „špičku ľadovca“. Podľa prvého reprezentatívneho výskumu v tejto oblasti na Slovensku, z

dospelých žien SR vo veku 15 - 65 rokov, ktoré mali niekedy v živote partnera, zažilo násilie aspoň od jedného z partnerov 29,3 % žien, teda takmer každá tretia žena (Bodnárová, B.- Filadelfiová, J.: Domáce násilie a násilie páchané na ženách v SR, SŠPR, 2003.)

Hlavnou príčinou násilia páchaného na ženách v partnerských vzťahoch je zneužitie moci zo strany jej partnera ako aj historicky vytvorená a spoločensky podmienená nerovnováha moci medzi mužmi a ženami.

Násilie páchané na ženách vystupuje v rôznych formách. Medzi najčastejšie patrí fyzické (bitka, kopanie, škrtenie), psychické (citové a slovné týranie, zosmiešňovanie, osočovanie, výbuchy zlosti), sexualizované (znásilnenie, sexuálne zneužívanie), ekonomické (zneužívanie moci pri disponovaní finančnými prostriedkami) a sociálne (väznenie, bránenie v styku s rodinou, priateľmi) násilie.

Dôsledky takéhoto násilia sa prejavujú negatívne nielen na individuálnej úrovni týraných žien (ochorenie v dôsledku dlhotrvajúceho fyzického a psychického stresu, ale aj izolácia, strata práce a prístrešia), ale aj na celospoločenskej úrovni (rast zdravotníckych výdavkov na bité a znásilnené ženy alebo celkovo potláčanie energie a podryvanie sebadôvery a ohrozovanie zdravia znemožňuje ženám plne sa zúčastňovať na živote spoločnosti).

Paradoxne ženy ako dospelé obeť sú často v ťažšej situácii ako detské obeť, pretože miera spoločnosťou akceptovaného násilia na žene (ako na dospelom jedincovi) vysoko prekračuje hranicu, ktorá je akceptovaná u detí.

2.2 Deti

Násilie páchané na deťoch je mimoriadne závažný patosociálny jav, vyskytujúci sa prakticky vo všetkých spoločenských vrstvách, vo všetkých krajinách bez ohľadu na politické usporiadanie alebo úroveň kultúrneho alebo ekonomického rozvoja.

Pri páchaní násilia na deťoch v rodinách sú porušované všetky ich základné ľudské práva, pričom u detí je tento problém o to závažnejší, že dieťa pre svoju fyzickú či psychickú nezrelosť, bezbranosť a odkázanosť je často zraniteľnejším objektom násilia v rodine. Z tohto dôvodu je potrebné venovať násilii páchaného v rodinách na deťoch osobitnú pozornosť a vykonať všetky zákonodarné, právne, sociálne a výchovné opatrenia na dôslednú ochranu a rýchlu pomoc pre deti – obeť násilia v rodinách, resp. iných formách náhradnej výchovy.

Podľa štatistík MV SR za rok 2003 tvoria maloletí a mladiství významnú skupinu obetí násilnej kriminality. Maloletí boli obeťou v 9,5 % prípadov trestných činov celkovo a v 11,3 % prípadov domáceho násilia. Mladiství boli najčastejšie obeťou znásilnenia (18,8 %) a úmyselného ublíženia na zdraví (9,9 %)(Správa o bezpečnostnej situácii v SR za rok 2003, MV SR).

Medzi najčastejšie formy násilia páchaného na deťoch v rodinách patrí zanedbávanie povinnej výživy, pohlavné zneužívanie, neprimerané trestanie, fyzické a psychické týranie. Deti môžu byť primárnymi obeťami násilia, v prípade, že sú priamo objektom zlého zaobchádzania, zneužívania, týrania alebo sekundárnymi obeťami, ak sú svedkami násilia páchaného na iných blízkych osobách v ich okolí (najčastejšie svojich matiek).

Veľkým problémom je tolerancia, resp. ľahostajnosť najbližšieho okolia dieťaťa k prejavom násilia. Napriek občianskej povinnosti ohlásiť prípad násilia páchaného na dieťati prípadne podozrenie z neho, často kráť osoby, ktoré prichádzajú do prvého kontaktu s týraným dieťaťom, či už sú to príbuzní, susedia, učitelia/učiteľky, lekári/lekárky podceňujú prejavy násilia, prípadne si ich zle interpretujú, alebo sa obávajú agresivity osoby, ktorá násilie na dieťati pácha.

Rodičia sú v prvom rade zodpovední za výchovu svojich detí. Vzťahy medzi rodičmi a deťmi sú tvorené vzájomnými právami a povinnosťami, ktoré sa nemôžu prenášať na iné osoby, nemožno sa ich vzdať a nepremlčujú sa. Ak rodič, resp. rodičia nie sú schopní starať sa o svoje dieťa/deti, môže tieto vzťahy upraviť súd. Pri posudzovaní úrovne plnenia rodičovských povinností je dôležité pristupovať ku každému z rodičov individuálne.

2.3 Starší občania

Starší ľudia sú kvôli obmedzeniam, vyplývajúcim z ich zhoršeného zdravotného stavu a sociálnej izolácie kategóriou špecificky ohrozenou násilím v rodinách, resp. v zariadeniach ústavnej starostlivosti, pričom za najviac násilím ohrozené skupiny starších ľudí sa považujú osoby staršie ako 80 rokov, osoby vyššieho veku, ktoré žijú osamelo (v jednočlenných domácnostiach) a staršie osamelé alebo ovdovené ženy.

Riešenie problematiky domáceho násilia, ktorého obeťou sú staršie osoby je komplikované vysokou mierou latentnosti týchto trestných činov. Zatiaľ na Slovensku nebol realizovaný výskum zameraný na násilie páchané na starších ľuďoch, neexistujú ani exaktné údaje o počte starších osôb - obetí násilia.

Zanedbávanie, zlé zaobchádzanie a násilie na starších ľuďoch má mnohé formy – najčastejšie fyzickú, psychickú, sexualizovanú, ekonomickú a sociálnu. Jeho špecifickosťou je, že sa vyskytuje v cykloch a pretrváva dlhodobo. Pritom fyzické násilie znamená vo vzťahu k starším ľuďom nielen bitie a priame týranie staršieho človeka, ale aj nešetrné zaobchádzanie pri každodennej starostlivosti (presúvanie na lôžko, umývanie, obliekanie), najmä v prípade starších ľudí odkázaných na pomoc inej osoby, ktorí nemajú možnosť brániť sa násiliu. Násilie na starších osobách vykazuje znaky nielen fyzického násillia, šikanovania alebo ničenia osobných vecí, ale aj vyhrážania a zastrašovania, zákazu styku s priateľmi a s ďalšou rodinou, urážania a ponižovania pred ostatnými ľuďmi, snahy prevziať kontrolu nad konaním, kontrolu financií alebo iných osobných záležitostí. Páchatelia takéhoto násillia sú často vlastné deti starších ľudí a starší človek má tendenciu násillie zamlčovať a deti si idealizovať. Pod násillím páchanom na staršom človeku sa rozumie predovšetkým úmyselné neuspokojovanie nevyhnutných základných potrieb staršieho človeka alebo také úmyselné správanie, ktoré má za cieľ staršej osobe fyzicky alebo psychicky ublížiť. Vo vzťahu k starším ľuďom však nedochádza len k domácejmu násilliu, ale aj k násilliu, ktoré je páchané páchatelmi, ktorí zneužívajú bezbranosť, dôverčivosť a osamelosť starších ľudí, najmä pokiaľ ide o páchanie majetkovej trestnej činnosti.

2.4 Zdravotne postihnutí občania

Napriek tomu, že v SR chýbajú štatistické údaje o násillí páchanom na osobách so zdravotným postihnutím a ani sa nesledujú, sú tieto osoby často obmedzované vo svojich základných ľudských právach alebo sú vystavené neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu ako aj trestu, bez ohľadu na to, či sú klientmi zariadenia sociálnych služieb alebo žijú v rodine.

Osoby so zdravotným postihnutím sú obzvlášť ohrozené násillím. Môžu byť úplne závislé na druhých v napĺňaní ich základných potrieb, môžu byť znevýhodňované napríklad obmedzeným prístupom k spravodlivosti, a preto potrebujú špeciálne stratégie ochrany, ktoré sú prispôbené podmienkam, v ktorých žijú a ich potrebám. Je zvlášť naliehavé posúdiť podmienky s akými zápasia zdravotne postihnutí v rámci bežných postupov v praxi, odstraňovať bariéry a tým upraviť podmienky tak, aby korešpondovali so špeciálnymi potrebami zdravotne postihnutých. Pre zdravotne postihnutých ohrozených násillím v rámci rodiny aj mimo nej sú potrebné programy, ktoré by zvyšovali ich informovanosť a naučili ich zručnostiam potrebným pre sebaobranu. Zároveň je nevyhnutné vytvárať podmienky na informovanie verejnosti a formovanie verejnej mienky a to aj prostredníctvom vytvárania pozitívneho imidžu o občanoch so zdravotným postihnutím v médiách.

Súčasná právna úprava neupravuje sociálnoprávnu ochranu občanov so zdravotným postihnutím. Z titulu svojho zdravotného postihnutia si však niektoré skupiny občanov so zdravotným postihnutím túto ochranu nedokážu zabezpečiť sami a vo vzťahu k občanom so zdravotným postihnutím, ktorým bol súdom ustanovený opatrovník respektíve sú opatrovaní z dôvodu odkázanosti na pomoc inej osoby, nie je zabezpečená a poskytovaná dostatočná ochrana a kontrola výkonu opatrovania, čo môže vytvárať podmienky na výskyt násillia, týrania a zneužívania týchto osôb.

Aktuálnym sa stáva doplniť *Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života* o konkrétne opatrenia zamerané na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na osobách so zdravotným postihnutím.

V oblasti trestnoprávneho a občianskoprávneho rámca násillia zabezpečiť ochranu pred porušovaním ľudských práv v SR ako aj v konaní o spôsobilosti na právne úkony vo vzťahu k osobám so zdravotným postihnutím zabezpečiť intenzívnejšiu spoluprácu s Ministerstvom spravodlivosti SR, s Ministerstvom vnútra SR a inými inštitúciami.

V oblasti poskytovania pomoci obetiam násillia je potrebné vypracovať nový právny predpis o sociálnych službách s cieľom garantovať základné ľudské práva tejto skupiny občanov umiestnených v zariadeniach sociálnych služieb a pri poskytovaní týchto služieb v domácom prostredí. V oblasti prevencie násillia je potrebné vypracovať nový právny predpis o sociálnoprávnej ochrane dospelých, ktorého predmetom bude aj riešenie otázok výkonu sociálnoprávnej ochrane dospelých, povinnosť informovať občanov so zdravotným postihnutím primeraným spôsobom a v zrozumiteľnom jazyku zodpovedajúcom ich zdravotnému postihnutiu, obmedziť stret záujmov občana so zdravotným postihnutím a opatrovníka, zapojiť do procesu ochrany občanov so zdravotným postihnutím intenzívnejšie sociálnych pracovníkov a inštitúcie v sociálnej oblasti, zabezpečiť kontrolu opatrovníkov pri výkone ich funkcie (z hľadiska zabezpečovania a uspokojovania každodenných potrieb občanov so zdravotným postihnutím a ochrany pred násillím páchanom na nich).

3. Oblasť intervencie

3.1 oblasť trestnoprávneho a občianskeho rámca

3.1.1 Operačný cieľ

Dosiahnuť efektívne využívanie existujúcej legislatívy v praxi a doplniť ju tak, aby vytvorila možnosti pre zabezpečenie dostatočnej ochrany obetí násillia a postih páchatel'a

3.1.2 Priority

1. Novelizovať existujúcu legislatívu tak, aby zohľadňovala potreby obetí násillia (novela zákona o policajnom zbore, zákon o sociálno-právnej ochrane dospelých atď.) a doplniť a aktualizovať vykonávacie predpisy k všetkým právnym normám upravujúcim problematiku násillia,
2. zabezpečiť dôsledné uplatňovanie, vykonateľnosť a vymožiteľnosť nových právnych úprav, predpisov v praxi tak, aby sa uľahčila situácia obetí násillia na základe vykonania analýzy súdnych rozhodnutí a zabezpečiť trvalé vyhodnocovanie účinkov a efektívnosti novoprijímanej legislatívy v praxi.

3.1.3 Opatrenia

1. Motivovať a podporovať pregraduálne a postgraduálne a iné formy vzdelávania orgánov činných v trestnom konaní a príbuzných profesií v problematike násillia páchaného na ženách a v rodinách,
2. analyzovať vyšetrovacie metódy a navrhnúť efektívne opatrenia v zmysle vedenia vyšetrovania tak, aby boli obeť násillia chránené pred viktimizáciou,
3. monitorovať a vyhodnocovať využívanie platnej legislatívy s ohľadom na zefektívnenie možnosti poskytnutia ochrany obetiam násillia,
4. podieľať sa na zdokonaľovaní legislatívy s cieľom komplexne riešiť problematiku násillia páchaného na ženách a v rodinách,
5. vytvárať podmienky na zabezpečenie dôslednejšieho postihu páchatel'ov trestných činov a zabezpečiť adekvátnu klasifikáciu skutkových podstát trestných činov, súvisiacich s násillím páchaným na ženám a v rodinách,
6. zabezpečiť ochranu práv maloletých detí vo vzťahu k cudzine a plnenie ďalších úloh podľa medzinárodných dohovorov a dokumentov v oblasti práv detí, ktorými je Slovenská republika viazaná.

3.2 oblasť poskytovania pomoci obetiam násillia

3.2.1 Operačný cieľ

Zabezpečiť rýchlu a efektívnu pomoc všetkým obetiam, ktoré sú vystavené násilliu alebo hrozbe násillia a to s ohľadom na špecifické potreby, ktoré z ich situácie vyplývajú

3.2.2 Priority

1. Vytvárať a rozvíjať siete služieb pre obeť násillia s ohľadom na ich špecifické potreby,
2. zefektívniť, skvalitniť a koordinovať prácu odborníkov, ktorí sú zapojení do intervenčných a poradenských procesov v oblasti násillia páchaného na ženách a v rodinách.

3.2.3 Opatrenia

1. Rozšíriť uplatňovanie vybraných nástrojov sociálno-právnej ochrany v rámci sociálnej pomoci aj vo vzťahu k obetiam násillia,
2. podporovať vytváranie špecializovanej siete krízových telefonických liniek pomoci, centier krízovej intervencie a poradenských služieb (právných, psychologických, sociálnych) s ohľadom na špecifické potreby obetí násillia,
3. prioritne vytvoriť a akreditovať špecifické štandardy v oblasti služieb pre prácu so ženami - obeťami všetkých typov násillia páchaného na ženách,
4. zabezpečiť, aby všetci poskytovatelia pomoci ženám rozvinuli, resp. zlepšili vlastné, ako aj koordinované intervenčné postupy na zaistenie adekvátnej ochrany a pomoci,
5. zabezpečiť, aby pracovníci/pracovníčky zariadení sociálnych služieb zohľadňovali diverzifikované potreby žien, ktoré sú vystavené násilliu alebo hrozbe násillia,
6. vytvoriť podmienky pre šírenie informácií o možnostiach pomoci v prípadoch násillia páchaného na ženách a v rodinách; vypracovať informačné materiály, ktoré by boli ľahko dostupné a špecifikované pre ženy, deti, starších ľudí a telesne postihnutých,
7. doplniť systém pregraduálneho a postgraduálneho vzdelávania všetkých zainteresovaných profesií o problematiku násillia páchaného na ženách a v rodinách,
8. vytvoriť podmienky pre vznik systému prevencie, koordinácie a eliminácie násillia páchaného na ženách na národnej a regionálnej úrovni a iniciovať vytváranie integračných intervenčných tímov odborníkov,
9. vytvoriť podmienky pre realizáciu špeciálnych výcvikov pre zainteresované profesie,
10. iniciovať špeciálne programy pre páchatel'ov násillia na ženách, nadviazať aktívnu zahraničnú spoluprácu s cieľom získavania a výmeny dobrých skúseností o špeciálnych programoch pre páchatel'ov násillia na ženách,
11. podporovať aktivity mimovládnych organizácií, ktoré pôsobia v oblasti eliminácie násillia páchaného na ženách a v rodinách, vytvárať podmienky pre rozširovanie týchto aktivít,
12. aktualizovať vládou SR schválené dokumenty: Národný akčný plán pre deti, Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím, Národný program ochrany starších ľudí v zmysle prevencie a eliminácie násillia páchaného na deťoch, starších ľuďoch a telesne postihnutých občanoch v zmysle tejto stratégie,
13. zavádzať špecifické programy na elimináciu a predchádzanie príčin a dôsledkov násillia realizovaných v prirodzenom rodinnom prostredí detí, náhradnom rodinnom prostredí, otvorenom prostredí, ako i v zariadeniach na výkon opatrení sociálno-právnej ochrany a sociálnej prevencie v záujme zabezpečenia dostupnosti a urýchlenej odbornej pomoci,
14. podporovať rozvoj siete zariadení sociálnych služieb pre starších a zdravotne postihnutých ľudí, odľahčovacie služby pre rodiny, poskytujúce starostlivosť starším a zdravotne postihnutým občanom, odkázaným na pomoc inej osoby a terénnych sociálnych služieb,
15. zabezpečiť systémovú spoluprácu orgánov miestnej štátnej správy, samosprávy a neštátnych subjektov pri uplatňovaní opatrení sociálno-právnej ochrany a sociálnej prevencie, zameraných na elimináciu príčin a dôsledkov násillia páchaného v rodinách a na deťoch.

3.3 oblasť prevencie

3.3.1 Operačný cieľ

Predchádzať vzniku násillia a akejkolvek situácie, ktorá prispieva k vzniku a tolerancii násillia

3.3.2 Priority

1. Šíriť povedomie o násillí ako porušovania ľudských právach vo všeobecnosti, ako aj o ľudských právach osobitných skupín, najčastejšie ohrozených násillím ako sú ženy, deti, starší a zdravotne postihnutí ľudia a postupne meniť zaužívané stereotypné postoje v spoločnosti, ktoré sa podieľajú na vzniku násillia páchaného na ženách a v rodinách,

2. informovať širokú odbornú i laickú verejnosť o skutočných príčinách a dôsledkoch násillia páchaného na ženách a v rodinách, s využitím všetkých prostriedkov komunikačných procesov, tak aby sa dosiahla nulová tolerancia spoločnosti voči násilliu.

3.3.3 Opatrenia

1. V rámci prevencie zvyšovať informovanosť a vnímavosť verejnosti voči špecifikám násillia páchaného na ženách a v rodinách,
2. vypracovať a realizovať v spolupráci s MVO na základe príkladov dobrej praxe metodické postupy pre všetky relevantné predmety na stredných a základných školách na prevenciu násillia páchaného na ženách,
3. navrhnúť a podporovať začlenenie problematiky násillia páchaného na ženách a v rodinách v jeho ľudskoprávnom kontexte do učebných osnov relevantných predmetov základných a stredných škôl a študijných programov vysokých škôl, pripravujúcich učiteľky a učiteľov, vychovávateľky a vychovávateľov, vrátane profesionálok a profesionálov v oblasti marketingovej komunikácie,
4. motivovať mediálne rady (tlačovú, rozhlasovú, televíziu, pre reklamu) a organizácie, ktoré sa podieľajú na produkovanií mediálnych výpovedí, aby implementovali vlastné postupy a stratégie na podporu nulovej tolerancie voči násilliu páchanom na ženách a v rodinách napr. vytvorením a/alebo doplnením profesijných smerníc a etických kódexov o tieto princípy,
5. motivovať médiá, aby do programových štruktúr zahŕňali programy, ktoré by obsahovali objektívne informácie o násillí páchanom na ženách a v rodinách a rozvíjali princípy nulovej tolerancie k násilliu,
6. podporovať rozšírenie monitoringu médií o monitoring foriem prezentácie násillia páchaného na ženách a/alebo zvážiť vytvorenie špecifického monitorovacieho a analytického centra pre danú oblasť,
7. iniciovať účinnú spoluprácu a rozvíjať konzultačné procesy medzi médiami a mimovládnyimi organizáciami, ako aj ďalšími expertmi a expertkami, ktorí/é pracujú v oblasti ochrany ľudských práv,
8. zvýšiť informovanosť verejnosti o problematike násillia na ženách a v rodinách s prioritným zameraním na cyklické vzdelávacie a poradenské programy pre deti, mládež a rodičov, ako i pre odborníkov pracujúcich najmä v sociálnej, výchovno-vzdelávacej, zdravotníckej, trestno-právnej oblasti,
9. nabádať odborníkov v oblasti zdravotníckych a sociálnych služieb, aby upozorňovali a informovali obeť násillia, u ktorých je podozrenie, že podliehajú zlému zaobchádzaniu, resp. násilliu, o možnostiach pomoci, ochrany a podpory,
10. nabádať odborníkov v oblasti zdravotníckych a sociálnych služieb, polície, prokuratúry a pedagogických pracovníkov, aby informovali verejnosť, ako včas rozpoznať násillie.

3.4. oblasť výskumu

3.4.1 Operačný cieľ

Vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násillí páchanom na ženách a v rodinách, aby bolo možné prispievať k rozšíreniu efektívnych nástrojov intervencie a prevencie v prípadoch násillia

3.4.2 Priority

1. Zabezpečiť pravidelný zber, publikovanie a šírenie kvalitných štatistických údajov o násillí páchanom na ženách a v rodinách,
2. podporovať a stimulovať realizáciu rôznych druhov výskumov o násillí páchanom na ženách a v rodinách.

3.4.3 Opatrenia

1. Zabezpečiť analýzu a vyhodnotenie existujúceho systému štatistického výkazníctva a zdokonaľiť a doplniť systém evidencie za všetky relevantné oblasti násillia páchaného na ženách a v rodinách, vytvoriť systém súhrnného spracovania štatistických údajov a zabezpečiť ich pravidelné publikovanie,

2. adaptovať na podmienky SR súbor spoločných indikátorov EÚ na monitorovanie zavádzania a uskutočňovania politík a aktivít zameraných na potieranie násillia páchaného na ženách,
3. zabezpečiť možnosti výskumu násillia páchaného na ženách v rámci existujúcich výskumných programov SR, alebo zaraďovať požiadavky na takýto výskum v rámci rezortných výskumných pracovísk,
4. vytvoriť podmienky pre zapojenie SR do programov EÚ, podporujúcich výskum násillia páchaného na ženách,
5. iniciovať reprezentatívny výskum problematiky násillia páchaného na ženách, deťoch, starších a zdravotne postihnutých ľuďoch,
6. iniciovať výskumy a zber údajov a výskum príčin, charakteru, rozsahu, závažnosti a dôsledkov všetkých foriem násillia voči starším ženám a mužom a čo najviac rozširovať výsledky výskumov a štúdií,
7. podporovať zbieranie štatistických údajov o zdravotne postihnutých obetiach násillia, zrealizovať výskum príčin, charakteru, rozsahu, závažnosti a dôsledkov všetkých foriem násillia voči osobám so zdravotným postihnutím, rozširovať výsledky výskumov a štúdií.

4. Záver

Pretrvávajúce násillie páchané na ľudských bytostiach - ženách, deťoch, starších ľuďoch, alebo iných je porušovaním ich ľudských práv. Osobitne z pohľadu násillia na ženách zabraňuje ženám naplno nielen využívať svoje základné práva, ale je aj prekážkou dosiahnutia rovnosti medzi mužmi a ženami.

Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách a v rodinách je prvým materiálom vlády SR, ktorý komplexne rieši problematiku násillia páchaného na ženách a v rodinách s cieľom prispieť k jeho eliminácii a vytvoriť systém ochrany a pomoci jeho obetiam.

Pre efektívne naplnenie stratégie je potrebné rozpracovať zásadné opatrenia do konkrétnych úloh v rámci navrhovaného Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách v zmysle vecnej kompetencie všetkých participujúcich rezortov (viď príloha 1). Gestorom akčného plánu bude Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

MPSVR SR súčasne na zabezpečenie plnenia uznesenia vlády SR č. 1392/2002 v celom znení navrhuje naďalej rozpracovávať problematiku násillia v rodinách v špecificky zameraných dokumentoch vlády SR, a to najmä prostredníctvom aktualizácie Národného akčného plánu pre deti, Národného programu ochrany starších ľudí a Národného programu rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života. Problematika násillia v rodinách sa premieta aj v materiáloch Národný akčný plán sociálnej inklúzie – časť podpora rodinnej solidarity a prevencia sociálneho vylúčenia, Stratégia prevencie kriminality v SR na r. 2003 – 2006, Národný program boja proti drogám a pod., ako aj v navrhovanom zákone o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej prevencii, v návrhu zákona o sociálnych službách a v pripravovanej úprave sociálnoprávnej ochrany dospelých.